

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.12.2008, sp. zn. 29 Odo 1663/2006, ECLI:CZ:NS:2008:29.ODO.1663.2006.1

Číslo: 86/2009

Právní věta: Uzná-li dlužník promlčený závazek co do jistiny, nemá to za následek uznání již promlčeného (jako celek) příslušenství, tvořeného úroky z prodlení. Uznání promlčeného závazku dlužníkem (§ 323 obch. zák.) není jednáním směřujícím ke zmenšení dlužníkovu majetku (§ 4a odst. 1 písm. a/ zákona č. 328/1991 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2007). Takovým uznáním dlužník rovněž na sebe nepřejímá svému majetku nepřiměřené závazky (§ 15 odst. 1 písm. d/ uvedeného zákona).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.12.2008

Spisová značka: 29 Odo 1663/2006

Číslo rozhodnutí: 86

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs, Uznání dluhu

Předpisy: § 107 předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 21. 12. 2005 zamítl K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem žalobu, kterou se původní žalobkyně CH., a. s., domáhala vůči žalovaným (1/ správci konkursní podstaty úpadkyně R., spol. s r. o. a 2/ Ing. J. W., konkursnímu věřiteli) určení, že její pohledávka přihlášená do konkursního řízení vedeného u Krajského soudu v Ústí nad Labem ve věci úpadkyně je po právu jako nezaplacená kupní cena ve výši 12 831 979,90 Kč, s příslušenstvím ve výši 18 634 770,40 Kč.

Důvodem popření pravosti nevykonatelné pohledávky žalobkyně oběma žalovanými bylo promlčení pohledávky. Předmětem sporu tak byla otázka účinnosti uznání závazku (dne 3. 10. 2001) pozdější úpadkyní (na jejíž majetek byl v konkursním řízení zahájeném 15. 8. 2001 prohlášen konkurs dne 3. 7. 2002). Soud pak dospěl k závěru, že ono uznání závazku je ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 písm. d) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), právním úkonem, který je vůči věřitelům úpadkyně neúčinný. Převzetím nepřiměřených závazků dlužníkem se podle soudu totiž rozumí i uznávání promlčených závazků v rozhodné době.

K odvolání žalobkyně V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 28. 6. 2006 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že určil pravost pohledávky žalobkyně za úpadkyní ve výši 31 466 750,30 Kč, a to jako pohledávky druhé třídy.

Odvolací soud vyšel ze stejného skutkového základu věci jako soud prvního stupně, dospěl však k jinému právnímu posouzení věci. Konkrétně uvedl, že z dikce § 15 odst. 1 písm. d) ZKV plyne, že neúčinným je toliko úkon, jímž úpadce na sebe přejímá svému majetku nepřiměřené závazky, tedy, že se zavazuje splnit něco, k čemu by jinak, nebýt jeho úkonu, povinen nebyl. Uznání existujícího závazku dle § 323 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku či uznání dluhu dle § 558 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku takovým jednáním být nemůže, neboť důsledkem těchto zajišťujících institutů není vznik nové povinnosti, nýbrž vyvratitelná právní domněnka, že příslušná povinnost vznikla již v minulosti a nadále trvá.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal první žalovaný dovolání, namítaje, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 a 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/) a že vychází ze skutkového zjištění, které nemá dle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování (odstavec 3) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Vadou řízení ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. je řízení podle dovolatele postiženo proto, že odvolací soud v dovoláním napadeném rozhodnutí vyslovil zcela překvapivý právní názor, aniž jej dovolateli v průběhu odvolacího řízení zpřístupnil.

V tomto řízení tak před rozhodnutím odvolacího soudu nemohl reagovat na nesprávně uváděné skutečnosti, zejména ohledně výše přihlášené pohledávky, respektive výše závazku uznaného listinou z 3. 10. 2001. Tvrdí, že před vydáním rozsudku soudu prvního stupně neměl potřebu tyto skutečnosti prokazovat, neboť soud v průběhu jednání vyslovil názor, že posuzované úkony jsou vůči účastníkům řízení neúčinné.

Právní posouzení věci je podle dovolatele nesprávné proto, že za nepřiměřené závazky, které dlužník učiní v rozhodné době ke své újmě a ve zjevném nepoměru ke svému majetku, se v odborné literatuře, ale i v soudní praxi považují např. poskytování záruk za závazky jiných osob, sjednávání nepřiměřených smluvních pokut, úroků nebo úroků z prodlení, ale také uznání svých promlčených závazků. Potud dovolatel odkazuje na dílo Zelenka, J. - Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy souvisící - komentář, 2. vydání, Praha, Linde 2002, str. 461.

Dovolatel rovněž upozorňuje, že uznání závazku bylo sice datováno dne 3. 10. 2001, avšak podepsáno bylo (dle ověřovacího razítka) až 6. 11. 2001, tedy v době, na kterou se již vztahuje zákonné omezení dlužníka v nakládání s majetkem dle § 4a odst. 1 písm. a) ZKV; porušení zákazu formulovaného v tomto ustanovení přitom způsobuje absolutní neplatnost takových úkonů dlužníka dle § 39 obč. zák.

Naplnění dovolacího důvodu uvedeného v § 241a odst. 3 o. s. ř. spatřuje dovolatel v tom, že z uznání závazku ze dne 3. 10. 2001 vyplývá, že úpadkyně uznala toliko závazek ve výši 12 831 979,90 Kč a nikoliv jiné závazky. Domněnka o trvání závazku by se tak mohla podle § 323 obch. zák. týkat pouze uznané jistiny a skutkové zjištění odvolacího soudu je proto nesprávné.

Žalobkyně ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako zjevně bezdůvodné nebo zamítnout. To, že odvolací soud změnil právní kvalifikaci věci „bez předchozího varování“ není podle žalobkyně vadou řízení, když odvolací soud ve smyslu § 220 odst. 1 o. s. ř. postupoval jediným možným a zákonem dovoleným způsobem. Podle žalobkyně dále uznáním jistiny byly uznány i úroky z ní.

Zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. 1. 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání (§ 433 bod 1. a § 434), s přihlédnutím k § 432

odst. 1 insolvenčního zákona se však pro konkursní a vyrovnací řízení zahájena před účinností tohoto zákona (a tudíž i pro spory vedené na jejich základě) použijí dosavadní právní předpisy (tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání i občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2007).

V průběhu dovolacího řízení dosavadní žalobkyně ztratila způsobilost být účastníkem řízení, přičemž jejím procesním nástupcem, se kterým bylo v dovolacím řízení dále jednáno, se stala obchodní společnost U., s. r. o., o čemž Nejvyšší soud rozhodl usnesením ze dne 17. 12. 2008.

Dovolání je přípustné dle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je zčásti důvodné.

N e j v y š š í s o u d proto zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

K jednotlivým dovolacím důvodům uvádí Nejvyšší soud následující:

1) K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř.:

Dovolání potud zjevně není opodstatněné.

Argumentaci, podle které se ustanovení § 15 odst. 1 písm. d) ZKV nemůže uplatnit na právní úkon, jímž dlužník uznal (byť promlčený) svůj závazek vůči věřiteli, uplatnila žalobkyně již v odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně, které bylo dovolateli (jeho zástupkyni s procesní plnou mocí) dle obsahu spisu doručeno 24. 2. 2006.

Za této situace dovolatel rozhodně neměl a nemohl být překvapen tím, že se odvolací soud v souladu se svým posláním touto odvolací námitkou zabýval (a shledal ji opodstatněnou). Ze spisu se ostatně podává, že dovolatel na tuto argumentaci reagoval ve vyjádření k odvolání.

Pro výsledek dovolacího řízení je rovněž bezcenné dovolatelovo tvrzení, že před vyslovením právního názoru obsaženého v napadeném rozsudku neměl potřebu prokazovat (v řízení před soudem prvního stupně) skutečnosti týkající se nesprávné výše pohledávky (spoléháje na to, že soud prvního stupně v průběhu jednání vyslovil názor o neúčinnosti posuzovaných úkonů). Uvedený spor je sporem vyvolaným konkursem (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod číslem 82/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), pro který platí zákonná koncentrace řízení dle § 118b o. s. ř. V souladu s poučením, jehož se dovolateli podle obsahu spisu dostalo 2. 11. 2005 (při předvolání k jednání nařízenému na 15. 12. 2005), se (s výjimkou formulovanou v § 118b odst. 1, větě druhé, o. s. ř.) nepřihlíží ke skutečnostem, které nastaly (vznikly) po jednání konaném 15. 12. 2005. To, že nemohl v odvolacím řízení uplatnit další skutečnosti nebo důkazy, je tudíž důsledkem procesní neopatrnosti dovolatele v řízení před soudem prvního stupně a nikoli důsledkem postupu odvolacího soudu.

Jiné vady řízení ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř. než ty, s nimiž se dovolací soud vypořádal výše, dovoláním namítány nebyly a ze spisu se nepodávají.

2) K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.:

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Jinak řečeno, při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. správné, dovolací soud vychází ze skutkových závěrů odvolacího soudu; to

platí i tehdy, jsou-li tyto skutkové závěry rovněž zpochybněny prostřednictvím dovolacího důvodu dle ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř. (shodně srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 19/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Podle ustanovení § 4a odst. 1 písm. a) ZKV po doručení návrhu dlužníka na prohlášení konkursu soudu nebo po doručení návrhu na prohlášení konkursu soudem dlužníkovi je dlužník povinen zdržet se jednání směřujícího ke zmenšení svého majetku s výjimkou běžné obchodní činnosti.

Dle ustanovení § 15 odst. 1 písm. d) ZKV, jestliže byl prohlášen konkurs, jsou vůči věřitelům neúčinné právní úkony dlužníka, provedené v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu do prohlášení konkursu, kterými na sebe přejímá svému majetku nepřiměřené závazky.

V této podobě platila citovaná ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání již v době zahájení konkursního řízení na majetek úpadkyně (15. 8. 2001) a do 31. 12. 2007 nedoznala změn.

K důsledku porušení zákonného omezení formulovaného v § 4a odst. 1 písm. a) ZKV Nejvyšší soud uvádí, že jím není absolutní neplatnost právního úkonu (jak míní dovolatel), nýbrž (podle judikatury Nejvyššího soudu, od které nemá Nejvyšší soud důvod se odchýlit) neúčinnost dlužníkovy právního úkonu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. [29 Odo 820/2005](#), jenž je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Promlčení pohledávky nezpůsobuje její zánik. Soud k němu přihlíží (s tím důsledkem, že promlčené právo nelze věřiteli přiznat), jen jestliže se jej dlužník dovolá (§ 100 odst. 1 obč. zák., § 388 odst. 1 obch. zák.). I pak ovšem pohledávka existuje v podobě tzv. naturální obligace (její úhradu toliko nelze vynutit soudně), což má i ten důsledek, že přijetí plnění promlčení dluhu se nepovažuje za bezdůvodné obohacení (§ 455 odst. 1 obč. zák.).

Uznání promlčeného závazku dlužníkem (§ 323 obch. zák.) tedy není jednáním směřujícím ke zmenšení dlužníkovy majetku (§ 4a odst. 1 písm. a/ ZKV). Takovým uznáním dlužník rovněž na sebe nepřejímá svému majetku nepřiměřené závazky (§ 15 odst. 1 písm. d/ ZKV). Promlčený závazek je i nadále závazkem existujícím a „uznáním“ znovu nevzniká.

Dovolací námitky proto v dotčeném ohledu neobstojí.

Právní posouzení věci odvolacím soudem přesto není správné.

Soud prvního stupně vyšel ve skutkové rovině z toho, že pozdější úpadkyně uznala 3. 10. 2001 (respektive 6. 11. 2001) svůj závazek vůči žalobkyni v celkové výši 12 831 979,90 Kč.

Odvolací soud vyšel v napadeném rozhodnutí z téhož skutkového základu.

Přitom v řízení nebylo sporu o tom, že částka 12 831 979,90 Kč je jistinou pohledávky (srov. i žalobu samotnou) a zbývajících 18 634 770,40 Kč činí příslušenství pohledávky účtované od doby splatnosti jednotlivých faktur (jejichž souhrn činí jistinu) do prohlášení konkursu.

V soudní praxi nejsou žádné pochybnosti o tom, že úroky z prodlení mají povahu opětujících se dávek, které lze věřiteli přiznat soudním rozhodnutím, i když se stanou splatnými teprve v budoucnu (srov. např. stanovisko občanskoprávního kolegia a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2006, [Cpjn 202/2005](#), uveřejněné pod číslem 39/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Znamená to mimo jiné, že pro povinnost dlužníka platit úroky z prodlení jsou rozhodující jen okolnosti, které nastaly v době, kdy došlo k prodlení se splněním dluhu (závazku) z hlavního závazkového právního vztahu. Povinnost dlužníka platit úroky z prodlení se splněním dluhu (závazku)

tak nevzniká samostatně (nově) za každý den trvání prodlení, ale jednorázově v den, kterým se dlužník ocitl v prodlení se splněním tohoto závazku; tímto dnem počíná u tohoto práva běžet promlčecí doba a jejím uplynutím se právo promlčí „jako celek“ (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2007, sp. zn. 21 Cdo 681/2006, 21 Cdo 682/2006, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2007, pod číslem 104).

Úroky z prodlení, o něž jde v této věci, se tedy promlčely v době, kdy se promlčela jistina pohledávky.

Je-li pohledávka promlčena, je věcí dlužníka, v jakém rozsahu svůj závazek uzná. Může např. uznat jen část jistiny, jen část příslušenství, jen příslušenství nebo jen jistinu. Uzná-li dlužník promlčený závazek jen co do jistiny, nemá to bez dalšího za následek uznání již promlčeného (jako celek) příslušenství, tvořeného úroky z prodlení.

V tomto ohledu se odvolací soud věcí nezabýval, ač skutkový stav věci zjištěný soudem prvního stupně (odvolacím soudem akceptovaný) mu dovoľoval učinit v rovině právní toliko závěr, že účinky uznání závazku nastaly ohledně jistiny promlčené pohledávky.

V této části je proto dovolání v mezích dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. opodstatněné.

3) K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 3 o. s. ř.:

Tento dovolací důvod zjevně dán není, když i napadené rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, že byla uznána částka 12 831 979,90 Kč. To, že odvolací soud tomuto skutkovému zjištění nepřizpůsobil své právní úvahy, vede k závěru o částečné nesprávnosti právního posouzení věci, k čemuž Nejvyšší soud přihlédl (jak rozebráno výše) v mezích dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Z výše řečeného se podává, že v rozsahu týkajícím se určení pravosti pohledávky co do její jistiny (12 831 979,90 Kč) dovolání opodstatněné není. Nejvyšší soud je proto v této části zamítl (§ 243b odst. 2, část věty před středníkem, o. s. ř.). Ve zbývajícím rozsahu, tedy ohledně příslušenství (18 634 770,40 Kč), Nejvyšší soud napadený rozsudek zrušil (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.), včetně závislého výroku o nákladech řízení (§ 242 odst. 2 písm. b) o. s. ř.), a věc potud vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.).